कृषि विकास कार्यक्रमको प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधि, २०८३

"कृषि क्षेत्रमा अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७६ (पहिलो संशोधन २०७७)" को दफा ४ को उपदफा २ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कृषि विकास कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि श्री भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, मधेश प्रदेशले यो प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधि तयार गरिएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यो विधिको नाम **"कृषि विकास कार्यक्रमको प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधि, २०८३"** रहेको छ।

(२) यो विधि मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेछ।

(३) यो विधि अनुसूची-१ मा उल्लेखित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनका लागि लागु हुनेछ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधिमा,

(क) **"आवेदक"** भन्नाले अनुसूचि-१ बमोजिमको कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र गर्न इच्छुक कृषक/कृषि सहकारी/कृषक समूह/फार्मलाई सम्झनु पर्दछ।

(ख) **"केन्द्र"** भन्नाले जिल्ला स्थित कृषि ज्ञान केन्द्र सम्झनु पर्दछ।

(ग) **"मन्त्रालय"** भन्नाले मधेश प्रदेशस्थित भूमि व्यवस्था,कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ।

(घ) **"निर्देशनालय"** भन्नाले मधेश प्रदेशस्थित कृषि विकास निर्देशनालयलाई सम्झनु पर्दछ।

(ङ) **"अनुदानग्राही"** भन्नाले अनुसूचि-१ बमोजिमको कार्यक्रमका लागि छनौट भएका कृषक/कृषि सहकारी/कृषक समूह/ फार्मलाई सम्झनु पर्दछ।

३. **अनुदानको वर्गीकरणः** (१) अनुदान लक्षित कार्यक्रमहरुलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ।

(क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम,

(ख) उत्पादनोपान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम र

(ग) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम।

(२) प्रस्ताव पेश गर्दा रीतपूर्वक प्राप्त आवेदकहरूको हकमा माथि उल्लेखित सम्पूर्ण कार्यक्रममा आवेदन पेश गर्न सकिनेछ।

४. **प्रस्ताव आह्वान तथा संकलनः** (१) कार्यक्रम सञ्चालनको लागि कृषि ज्ञान केन्द्रको प्रमुखले सूचना तथा आवेदकले प्रस्ताव भर्ने फार्मको ढाँचा तथा अन्य आवश्यक कागजात स्वीकृत गरी सूचना प्रकाशित गर्नुपर्नेछ।

(२) कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकायले अनुसूची-१ मा उल्लेखित कार्यक्रमहरुको लागि कम्तिमा पन्ध्र (१५) दिनको म्याद दिई दैनिक पत्रिकामा सूचना प्रकाशन/प्रस्ताव आह्वान गरी आवेदकबाट प्रस्ताव संकलन गर्नु पर्नेछ। प्रकाशन भएको सूचनाको जानकारी जिल्लास्थित सबै स्थानीय तह तथा कृषि विकास निर्देशनालयमा समेत पठाउनुपर्नेछ। सूचना तथा प्रस्तावको ढाँचा कार्यालयको वेबसइटमा समेत राख्नुपर्नेछ।

(३) उक्त म्याद भित्र पर्याप्त आवेदन पेश हुन नआएमा सात (७) दिनको म्याद थप गरी पुनः सूचना प्रकाशन गरिनेछ र उक्त म्यादभित्र समेत गरी जे जति संख्यामा आवेदन संकलन भए पछि सोहीलाई नै अन्तिम मानी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न बाधा पुग्ने छैन।

५. **प्रस्ताव मूल्याङ्कन समितिः** (१) कार्यक्रमको उद्देश्य अनुसार पेश भएका प्रस्तावहरुको मूल्याङ्कन र छनौट गरी स्वीकृतिको लागि सिफारिस गर्न जिल्ला स्तरमा देहाय बमोजिमको प्रस्ताव मूल्याङ्कन समिति रहने छ।

(क) केन्द्रको प्रमुखले तोकेको अधिकृत - संयोजक

(ख) अधिकृत प्रतिनिधि, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र - सदस्य

(ग) कार्यक्रम हेर्ने प्राविधिक कर्मचारी - सदस्य-सचिव

(२) प्रस्ताव मूल्याङ्कन समितिले दुई जनासम्म प्राविधिक/विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(३) प्रस्ताव मूल्याङ्कन समितिले अनुसूची-१ मा उल्लेखित आवश्यक न्यूनतम मापदण्डलाई आधार लिई प्रस्ताव मूल्याङ्कनका थप आधार आवश्यक भएको खण्डमा आफैंले तयार गरी केन्द्रको प्रमुखबाट स्वीकृत गराई म्याद भित्र प्राप्त भएका प्रस्तावको योग्यता र पूर्णताको जाँच गरी रित पुगेका प्रस्तावहरुको स्थलगत निरीक्षण र स्थलगत मूल्याङ्कन समेतको आधारमा उत्कृष्ट प्रस्तावहरु छनौट गरी स्वीकृतिका लागी कृषि ज्ञान केन्द्र प्रमुख समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

६. **सम्झौता सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) छनौट भएका अनुदानग्राहीहरुलाई केन्द्रले समय सीमा तोकी सूचना प्रकाशन मार्फत सम्झौता गर्नका लागि अनुदानग्राहीलाई अनुरोध गर्नु पर्नेछ।

(२) समय सीमा भित्र सम्झौता गर्न नआउने वा सम्झौता गरी समयमा काम शुरु नगर्ने अनुदानग्राहीको सम्झौता रद्द गरी वैकल्पिक अनुदानग्राहीसँग सम्झौता गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

७. **अनुदानको अधिकतम सिमाः** यस कार्यक्रम अन्तर्गतको प्रस्ताव स्वीकृत गर्दा "**कृषि क्षेत्रमा अनुदान परिचालन कार्यविधि, २०७६(पहिलो संशोधन २०७७)**" मा व्यवस्था भए बमोजिम क्रियाकलाप अनुसार अनुदानको अधिकतम सिमा कायम रहनेछ।

८. **अनुगमन र नियमनः** मन्त्रालय र निर्देशनालयले सम्पादित कार्यक्रमहरुको सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्न सक्नेछ।

९. **कार्य सम्पादन प्रतिवेदन तथा भुक्तानीः** (१) अनुदानग्राहीले सम्झौता बमोजिमको कार्य सम्पन्न गरि भुक्तानी माग गरे पश्चात केन्द्रले कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनको आधारमा प्रचलित कानून बमोजिम अनुदानग्राहीको बैंक खातामा भुक्तानी दिनु पर्नेछ। नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् र त्यस अन्तर्गतका निकायहरु, सरकारी फार्म केन्द्रहरू वा कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड बाट उपलब्ध हुने कृषि सामाग्रीहरू खरिद गर्नुपर्ने अवस्थामा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकायले सिधै खरिद गरी अनुदानग्राहीलाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

१०. **संशोधन गर्न सक्नेः** मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार यस प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालान विधिमा संशोधन गर्न सक्नेछ।

११. **खारेजी तथा बचाउः** (१) "कृषि विकास कार्यक्रमको प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधि, २०८२" खारेज गरिएको छ।

(२) "कृषि विकास कार्यक्रमको प्राविधिक मापदण्ड तथा सञ्चालन विधि, २०८२" बमोजिम भए गरेका काम कारबाही यसै बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।

डा. संजय कुमार यादव
प्रदेश सचिव

मधेश प्रदेश सरकार
भौतिक अवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
जनकपुरधाम, धनुषा, नेपाल

अनुसूची १

(दफा ३ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड	अनुदानको वर्गिकरण अनुरुप खर्च गर्न सकिने क्षेत्रहरु	कैफियत
१.	तेलहन बालि प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कृषकको हकमा न्यूनतम १० कट्ठा क्षेत्रफलमा तेलहन बाली खेति गर्न इच्छुक। • कृषक समूह/ कृषि सहकारी/ उद्यमीहरुको हकमा न्यूनतम ३ बिघा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा तेलहन बालीको खेति गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • कृषि उत्पादन सामाग्रीहरु (उन्नत बीउ, कृषि चुन,सुक्ष्म तत्व) • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • स्थानिय उत्पादन प्रयोग गरी प्रशोधन गर्ने मिलहरुको स्थापना वा स्तरोन्नती तथा प्याकेजिङ्ग र लेबलिङ्ग • प्रशोधन सम्बद्ध यन्त्र उपकरणहरु	
२.	दलहन बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कृषकको हकमा न्यूनतम ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा दलहन बालीको खेति गर्न इच्छुक। • कृषक समूह/कृषि सहकारीको हकमा न्यूनतम २ बिघा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा दलहन बालीको खेति गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • कृषि उत्पादन सामाग्रीहरु (उन्नत बीउ, कृषि चुन) • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • स्थानिय उत्पादन प्रयोग गरी प्रशोधन गर्ने मिलहरुको स्थापना वा स्तरोन्नती तथा प्याकेजिङ्ग र लेभलिङ्ग • प्रशोधन सम्बद्ध यन्त्र उपकरणहरु	
३.	व्यवसायिक तरकारी खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कृषकको हकमा न्यूनतम ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा तरकारी खेति खेती गर्न इच्छुक। • कृषक समूह/कृषि सहकारीको हकमा न्यूनतम २ बिघा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा तरकारी खेति गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • व्यवसायिक तरकारी उत्पादन गर्ने कृषकले बेमौसमी तरकारी उत्पादन गर्न चाहेमा वा गरिरहेकोमा ग्रीन हाउस/नेट हाउस, थोपा सिंचाइ, प्लाष्टिक घर लगायतका पूर्वाधारमा सहयोग • कृषि उत्पादन सामाग्रीहरु (बीउ, बेर्ना, कृषि चुन, फेरोमोन पासो) • कृषि सम्बन्धी स्वचालित यन्त्र उपकरणहरु • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम	

डा. [illegible] यादव
प्रदेश सचिव

क.सं.	कार्यक्रमको नाम	आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड	अनुदानको वर्गिकरण अनुरुप खर्च गर्न सकिने क्षेत्रहरु	कैफियत
			• हार्भेष्टिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, प्याकेजिङ्ग, लेभलिङ्ग, प्रशोधन उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा पूर्वाधार निर्माण ग) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • ई-लोडर • संकलन/भण्डारण केन्द्र, कोल्ड च्याम्बर निर्माण • वेईङ्ग/डिजिटल ब्यालेन्स, क्यारेट	
४.	कागति खेतिमा प्रोत्साहान कार्यक्रम	• न्यूनतम ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा कागति खेति गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • कागति उत्पादन सामाग्रीहरु (बेर्ना, कृषि चुन, बोर्डेक्स,फेरोमोन पासो) • स्वचालित यन्त्र उपकरणहरु • ट्रेनिङ्ग प्रुनिङ्ग सम्बद्ध यन्त्र उपकरणहरु, स्प्रेयर ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • हार्भेष्टिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, प्याकेजिङ्ग, लेभलिङ्ग, प्रशोधन उत्पादनोप्रान्त प्रविधि ग) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • वेईङ्ग/डिजिटल ब्यालेन्स, क्यारेट	
५.	मकै बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कृषकको हकमा न्यूनतम ६ कट्ठा क्षेत्रफलमा मकै खेति गर्न इच्छुक। • कृषक समूह /कृषि सहकारीको हकमा न्यूनतम ७ बिघा क्षेत्रफलमा व्यवसायिक रुपमा मकै बाली खेति गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • बीउ, कृषि चुन लगायत अन्य • मकै रोप्ने, गोड्ने यन्त्रहरु • मकै हार्भेष्टर, मकै थ्रेसर, सेलर यन्त्रहरु • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • हार्भेष्टिङ्ग,ड्राईर,थ्रेसिङ्ग फ्लोर, ग्रेडर, प्रशोधन, गोदाम घर उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा पूर्वाधार निर्माण ग) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • वेईङ्ग/डिजिटल ब्यालेन्स	
६.	हरुवा, चरुवा, दलित लगायत लक्षित वर्गको जिविकोपार्जनका लागी १०० प्रतिशत अनुदानमा	• हरुवा, चरुवा, दलित लगायत लक्षित वर्गहरु	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • उन्नत बीउ, कृषि चुन • औजार तथा यन्त्र उपकरणहरु	

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड	अनुदानको वर्गिकरण अनुरुप खर्च गर्न सकिने क्षेत्रहरु	कैफियत
	कृषि विकास कार्यक्रम		• साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • वेईङ्ग/डिजिटल व्यालेन्स	
७.	मखान खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कम्तिमा ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा व्यावसायिक मखान खेती गरीरहेका कृषक/ उद्यमि/ कृषक समूह/ कृषि सहकारी।	• प्रस्ताव तथा स्थलगत अनुगमनको आधारमा उपयोगि औजार उपकरण तथा पूर्वाधार निर्माण सहयोग • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि • प्रविधि प्रदर्शन	
८.	मौरी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• निजि कृषकको हकमा न्यूनतम २५ घारमा मौरीपालन गर्न इच्छुक। • कृषक समूह/ कृषि सहकारीको हकमा न्यूनतम ५०० घारमा मौरीपालन गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • मौरी घार (संकेत नं सहितको) • मौरि पालन तथा मौरीजन्य उत्पादन सम्बद्ध कृषि यन्त्र उपकरण • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • मह लगायत मौरीजन्य उत्पादनहरुको प्रशोधन,प्याकेजिङ्ग, भण्डारण, लेबलिङ्ग लगायत अन्य पोष्ट हार्भेष्ट उपकरण,प्रविधि तथा भौतिक निर्माण सम्बद्ध कार्य	
९.	च्याउ प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कम्तिमा १० के.जी स्पन प्रयोग गरी च्याउ उत्पादन गर्न इच्छुक कृषक • कृषक समूह/कृषि उद्यमि/ कृषि सहकारीको हकमा न्यूनतम १०० के.जी. स्पन प्रयोग गरी च्याउ उत्पादन गर्न इच्छुक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • च्याउ स्पन, कम्पोस्ट तथा प्याकिङ्ग प्लाष्टिक लगायतका उत्पादन सामाग्री • च्याउ उत्पादन सम्बद्ध कृषि यन्त्र उपकरण तथा पूर्वाधार • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादन उप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • प्रशोधन, प्याकेजिङ्ग, भण्डारण, लेभलिङ्ग लगायत पोष्ट हार्भेष्ट उपकरण	
१०.	ओल/कन्दमुल बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कम्तिमा ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा ओल/कन्दमुल बाली खेती गर्न इच्छुक कृषक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • बीउ, कृषि चुन • औजार तथा यन्त्र उपकरणहरु • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम	

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड	अनुदानको वर्गिकरण अनुरुप खर्च गर्न सकिने क्षेत्रहरु	कैफियत
			• ओल धुने मेसिन ग) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • वेईङ्ग/डिजिटल ब्यालेन्स, क्यारेट	
११.	बगर खेतीमा सहयोग	• कम्तिमा ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा बगर खेति गरी उत्पादन गर्न इच्छुक कृषक (लालपुर्जा नभएको बगर खेति गरीरहेका कृषकको हकमा बगर खेति गर्ने जग्गाको क्षेत्रफल स्थानियतह/सम्बन्धित वडा बाट सिफारिस भई आएको हुनुपर्ने)	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • बीउ, बेर्ना • औजार तथा यन्त्र उपकरणहरु • सिचाई व्यवस्थापनका लागी पम्प सेट, विद्युतिय मोटर, डेलिभरी पाईप • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • ई-लोडर • वेईङ्ग/डिजिटल ब्यालेन्स, क्यारेट	
१२.	पुष्प खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• कम्तिमा २ कट्ठा क्षेत्रफलमा उत्पादन गर्न इच्छुक कृषक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • उन्नत बीउ, बेर्ना, मल्चिङ्ग • औजार तथा यन्त्र उपकरणहरु • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • हार्भेष्टिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, प्रशोधन लगायतका उत्पादन उप्रान्त प्रविधि तथा पूर्वाधार निर्माण	
१३.	रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	• सोहिजन, कोदो,फापर आदीको लागिः • कम्तिमा १ कट्ठा क्षेत्रफलमा सोहिजन, कोदो,फापर आदि बालीको खेती गर्न इच्छुक कृषक।	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि कार्यक्रम • बीउ, बेर्ना • औजार तथा यन्त्र उपकरणहरु • साना सिचाई व्यवस्थापन • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) उत्पादनोप्रान्त प्रविधि तथा प्रशोधन कार्यक्रम • हार्भेष्टिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, प्रशोधन लगायतका उत्पादनोप्रान्त प्रविधि	

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड	अनुदानको वर्गिकरण अनुरुप खर्च गर्न सकिने क्षेत्रहरु	कैफियत
१४.	माटो स्वास्थ्य सुधारको लागि हरियो मल प्रवर्द्धन कार्यक्रम(९०% अनुदान)	• न्यूनतम १ कट्ठा क्षेत्रफलमा खेति गर्ने कृषक	• ढैंचा,मुङ्ग,सनई,बोडि लगायत अन्य हरियो मल • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि • जनचेतना अभिविद्धिका कार्यक्रम	
१५.	कृषि उपजको प्रशोधनमा आवद्ध समुह सहकारी लाई यान्त्रिकरण तथा सुद्धिधकरणमा सहयोग	• कृषि उपजको प्रशोधनमा आवद्ध समुह सहकारी	• ग्रेडिङ्ग, लेभेलिङ्ग, प्याकेजङ्गि, प्रशोधन लगायतका उत्पादनोप्रान्त प्रविधि	
१६.	स्मार्ट नर्सरी अभिवृद्धि कार्यक्रम	• कम्तिमा ५ कट्ठा क्षेत्रफलमा नर्सरी व्यवसाय गर्ने नर्सरी फार्म	क) उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि कार्यक्रम • तरकारी /फलफुलको बेर्ना उत्पादन गरिरहेको फार्मलाई ग्रीन हाउस/नेट हाउस, थोपा सिंचाइ, प्लाष्टिक घर लगायतका पूर्वाधारमा सहयोग • कृषि उत्पादन सामाग्रीहरु (बीउ, माउबोट, सायन, रूटस्टक) • कृषि सम्बन्धी स्वचालित यन्त्र उपकरणहरु • तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि ख) बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम • ई-लोडर, क्यारेट	

नोटः यस मापदण्डमा उल्लेखित साना सिचाई व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यहरूका लागी आवेदकको योग्यता भूमिगत सिंचाई व्यवस्थापन कार्यक्रम प्राविधिक मापदण्ड तथा संचालन विधी, २०८३ मा तोकिएको अनुसार हुनेछ।

डा. राजेश कुमार यादव
प्रदेश सचिव